

החסיד שהיה הוכחה חיה למנהיגותו של כ"ק אדמו"ר האמצעי

פרק שני מתולדות חייו של הרב הגאון הרה"צ ר' זלמן זעזמער מחסידיו של אדמו"ר הזקן

מאת: י. סופר

לשקיעת החמה לקח ר' זלמן את טליתו והפשיל אותה על כתפיו והחל להתעמק במחשבותיו הקדושות כשהוא הולך מצד אחד לצד השני, וככה שהה ר' זלמן כל ליל יום הכיפורים וכמעט כל יום הכיפורים כשטליתו עדיין מונחת על כתפיו!

כדומם לגבי שכל!

תלמידו^{3*} המובהק של ר' זלמן, הרה"ח ר' הלל מפאריטש, הפליא פעם את שכלו של ר' זלמן שהיה שכל מופלא ביותר, ואמר: שכלו של ר' אייזיק (מהומיל) לעומת שכלו של ר' זלמן זעזמער – הוא כדומם לגבי שכל! כשסיפר זאת החסיד ר' שמואל גרוס, ביאר ש(אין הכוונה לדומם סתם, שהרי מדובר כאן אודות שכלו של ר' אייזיק), הכוונה לבחינת הדומם שבגן עדן, וכמו שאדמו"ר הזקן אמר שנאמר בספרים שבגן עדן ישנם אבנים טובות ומרגליות (דומם).

לגבי שכלו אני והחתול שוים!

בהזדמנות אחרת^{3**} התבטא ר' הלל: לגבי המוחין של ר' זלמן זעזמער – אני והחתול שוים! ור' הלל הוסיף: יכולים אתם לחשוב שהכוונה שכמו ריחוק הערך ביני לבין החתול, כמו כן הוא ריחוק הערך בני לבין ר' זלמן. לא, אין הדבר כן! לגבי ר' זלמן אני והחתול שוים בהשוואה אחת ממש!

אודות ר' זלמן:

החסיד ר' זלמן זעזמער היה תלמידו של אדמו"ר האמצעי. אצל רבינו הזקן הוא היה מהצעירים. ר' זלמן היה משכיל בטבע ו"בעל מוחין" בעצם מהותו! כאשר אבי (הרבי הרשי"ב) היה מדבר אודות הענין של "חכם בעצם כח חכמתו", היה אומר: על דרך כמו ר' זלמן זעזמער!

התקשרותו אל אדמו"ר האמצעי

לאחר הסתלקותו של רבינו הזקן, התקשר ר' זלמן בכל עוז אל בנו הרבי האמצעי. הוא גם היה זה שקירב את הרה"ח ר' הלל מפאריטש אל הרבי האמצעי.

הוא עוד יכה אותנו על ראשנו!

פעם, בתקופה הראשונה לנשיאותו של הרבי האמצעי הייתה חתונה חסידית בה השתתפו כל גדולי חסידי אדמו"ר הזקן. רבים מהם היו מקושרים אל הרבי האמצעי, אך היו ביניהם כמה מזקני החסידים שלא רצו לכפוף קומתם לפני הרבי האמצעי באמרם שעתה אחרי פטירת רבינו הזקן אין עוד רבי. בחתונה זו השתתף גם ר' זלמן זעזמער ור' הלל מפאריטש.

בעת החתונה החל ויכוח בין החסידים, והבעלי פלוגתא החלו לדבר איך שעתה אין רבי והביאו ראיה לדבריהם כי לא רואים עתה אברכים שישגדלו להיות חסידים.

ר' הלל מפאריטש שהיה אז צעיר לימים בערך בגיל העשרים ושמונה – עמד מרחוק. ויקם ר' זלמן ויאמר לזקני החסידים: הרואים אתם את האברך הזה העומד מרחוק, הוא עוד יכה את כולנו על ראשינו!¹

התעורר מדביקותו ועיניו זלגו דמעות

ר' זלמן, להיותו בעל מוחין נפלא, היה נוהג להתעמק במחשבותיו בתורת החסידות למשך שעות ארוכות.

מסופר³ שבראש השנה ויום הכיפורים היה נוהג להלך בבית הכנסת מצד לצד כשהוא מתעמק במחשבותיו הקדושות, והיה אז מופשט כל כך מהעולם עד שלא היה רואה אם איש עומד לנגדו, ולא היה שומע כלל את הנעשה סביבו! עד שהוצרכו לעשות גדר סביב למקומו בבית הכנסת כדי שלא ייתקל באנשים מרוב דביקותו!

אך כאשר הציבור היה אומר איזה פיוט בקול רם כמו "ונתנה תוקף" – היה ר' זלמן מתעורר ממחשבותיו כמשתומם, ועיניו היו זולגות דמעות!

התעמק במחשבותיו כל יום הכיפורים!

פעם³ הגיע ר' זלמן לעיר קרעמענטשוג ליום הכיפורים, ובערב יום הכיפורים סמוך

"חכם בעצם כח חכמתו!"

באחת משיחותיו² מספר הרבי הרי"צ

לבו כלב הארי!

בכתב מליצה שכתב ר' הלל אודות עזרה לבנו של ר' זלמן⁴, כותב ר' הלל:
ואם הייתם יודעים ומכירים את אביו המנוח ז"ל, בודאי הייתם מתחזקים בכל עוז להיות בעזרו, כי מקרא מלא הוא כי לא ראיתי צדיק נעזב [וזרעו מבקש לחם], כי הוא ז"ל לפניו לא היו כמוהו, ואחריו לא ראיתי עדיין עובד ה' במוח ולב, לבו כלב הארי, ודעת רחבה בעומק האור האלקי בעילוי אחר עילוי עד אין שיעור!

אפילו הוא התפעל מפגעי הזמן!

פעם דיברו החסידים ביניהם, ובאמצע אמר אחד החסידים, אודות אחד הרבנים שהוא לא היה מתפעל מפגעי הזמן:
נענה ר' הלל מפאריטש ואמר:
כך, אני ראיתי בעלי מוחין עצומים, כמו ר' זלמן זעזמער ואפילו הוא התפעל מפגעי הזמן!⁵

התחיל עם "עבודה"

על אף שר' זלמן היה משכיל גדול ועמקן נפלא בתורת החסידות – בכל זאת, ההתחלה אצלו היתה עם "עבודה" ואחר-כך התעסק גם עם השכלה".
באחת משיחותיו⁶ מספר על כך הרבי הריי"צ את מה ששמע מאביו הרבי הרש"ב בשם הרבי מהר"ש:
שתי כתות חסידים היו אצל הוד כ"ק רבינו הזקן, שתי הכתות היו משכילים וגם עובדים⁷. וכמו הגאון החסיד ר' אייזיק מהאמיל, והחסיד הגאון ר' זלמן זעזמער:
הרה"ח ר' אייזיק התחיל עם "השכלה", ואחר כך הגיע ל"עבודה". אך ר' זלמן התחיל עם "עבודה" – ה"השכלה" היא קרה, וה"עבודה" היא חמה, והחילוק ביניהם בעבודה בפועל הוא: אצל ה"משכיל" גם ב"העבודה" שלו נרגשת הקרירות של ההשכלה. ואצל ה"עבודה" גם ב"ההשכלה" שלו נרגש הלב במלא המדה!

אילו היה הלב כלי המוח!

ר' זלמן אמנם התחיל את עבודתו בעבודת הלב, אך לאחר מכן התעסק גם

"עבודתו היתה בדרך נפלא ומבהיל"

אודות ר' זלמן כותב הרבי מה"מ (ספר השיחות קי"ח היש"ת ע" 104 בהערה):
ר' זלמן זעזמער: מגדולי תלמידי רבינו הזקן, ואחר כך של אדמו"ר האמצעי, רב בדענעבורג (דווינסק), וגם בקריסלאווע. ושם מנחתו כבוד.
בספר "בית רבי" בלה"ק (ח"א ע" א ח"ב יד, א) כותב אודותיו:
הרה"ק החסיד המפורסם ר' זלמן זעזמער נ"ע, מגדולי תלמידי רבינו [הזקן], ואח"כ מתלמידי בנו אדמו"ר האמצעי נ"ע. ידיעתו בד"ח [בדברי חסידות] היה נורא מאד, ועבודתו היתה בדרך נפלא ומבהיל.
לאחר פטירת רבינו הגדול נ"ע נזדמן לר' זלמן זעזמער להיות בעירו של הר"ר הלל ור' הלל התקרב אליו, והוא הסביר לו על מה הטבעו ענין החסידות וכו' ואז נתוסף לו תשוקה על תשוקתו כו' וגמר בדעתו לנסוע לרבינו [אדמו"ר האמצעי].
הר"ח ר' הלל היה גם כן תלמידו של הר"ר ר' זלמן, והיה כרוך מאד אליו ומביאו כמה פעמים בדרושו. וגם הר"ר ר' זלמן היה מחבבו מאד.
הר"ר ר' הלל אמר: כל אדם צריך שיהיה לו רב (אדמו"ר) המשפיע, וגם חסיד שיסביר לו את דברי הרב בהבנה והשגה, והחסיד שלי היה הר"ר ר' זלמן.
ר' זלמן היה רב בעיר ד"ב [דענעבורג] וגם בקריסלאווע ושם מ"כ. בכתבי יד נמצאו ממנו איזה דרושים ד"ח כו'.

לחפש – אך מעניין החסידות לא ידע כלל. פעם שאל הלמדן את ר' זלמן: מה חידשה החסידות?

ענה לו ר' זלמן: חסידות הגביהה והעלתה את המוחין על המדות!
מאוחר יותר נסע אותו למדן אל רבינו הזקן, וגם אותו הוא שאל את אותה שאלה: מה חידשה החסידות?
ענה לו רבנו הזקן:

גם בבעלי חיים יש מדות, אלא שאצלם הוא בטבע (מדות טבעיות), כמו העורב הוא אכזרי והנשר הוא רחמני. אך בבני אדם המדות הן על פי שכל. אף שלכאורה הרי גם המדות שעל פי השכל היו גם הם צריכות להיות באדם על פי הטבע? אלא הענין הוא על דרך מאמר חז"ל "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", וכך רצה הקב"ה לזכות את ישראל בענין העבודה, ולכן מדות בני האדם הן על פי השכל לא מצד הטבע. אלא שלשם כך זקוקים לעבודה!
כאשר שמע הלמדן את דברי אדמו"ר הזקן, התבונן וראה שעם כל עבודתו במשך כל ימיו המדות שלו הם רק כמו מין הבהמה... בראותו זאת התעלף הלמדן.

כאשר התעורר מעלפונו, ידע והרגיש רק את השלילה, אך עדיין לא ידע מהי הדרך החיובית ולכן המשיך ושאל את רבינו הזקן: נו, ומהי חסידות?
ענה לו רבינו הזקן:

חסידות היא "שמע ישראל" – "שמע" הוא ראשי תיבות: "שאו מרום עיניכם". נאמר כאן מרום ולא שמים, כי מרום הוא למעלה

בהשכלה עד שנעשה לאחד מגדולי המשכילים, עד שהשכלת המוחין שלו הייתה שלא בערך לעבודת הלב שלו.

מסופר⁸ שפעם נפגשו החסידים ר' הלל מפאריטש, ר' זלמן זעזמער, ור' פסח ממלאסטאווקע בליובאוויטש באופן מפתיע, והם התיישבו והתוועדו ושמוחו מאד אחד עם השני באהבה וידידות נפלאה. בינתיים נכנס גם ר' יצחק אייזיק מהומיל, והשמחה גדולה עד מאד, והם התוועדו מאד טוב.

כזכור, היה ר' זלמן "משכיל" נפלא ועמקן גדול, והיה מדבר דברים קצרים ועמוקים מאד. משא"כ ר' פסח היה "עובד" גדול ובעל מדות תרומיות. באמצע התוועדות זו התלהט מאוד ר' פסח ממלאסטאווקע וחייב את ר' זעזמער ונישקו בלבביות ופרץ בבכי רב, באמרו:

זלמן, זלמינקע! אוי, אילו היה הלב שלך כלי אמיתי אל הראש שלך, הרי הכל היה באופן אחר לגמרי, איזו רחמנות היא עליך!
ר' הלל מפאריטש אמר על כך: התפעלתי ממדת החסידות של ר' זלמן זעזמער, וממידת האמת של ר' פסח ממלאסטאווקע!

מה חידשה החסידות!

ר' זלמן⁹, כאשר היה רוצה לפעול בתוכו התעוררות הלב היה מספר את הסיפור הבא:
בעירו של ר' זלמן היה גר יהודי למדן גדול ובעל מדות טובות, הוא היה מופלא במדותיו הטובות – כזה בעל מדות טובות היו צריכים

היכן לומדים להתפלל ללא להרגיש את הנעשה מסביבו?!

בפרק הקודם סופר אודות קירובו של ר' זלמן לחסידות ע"י חסיד ר' בנימין קלעצקער.

נוסחא נוספת עם פרטים נוספים מסופרת ע"י הרה"ח ר' יהודה שי' חיטריק (בספר רשימות דברים ח"א ע' רלד):

החסיד ר' בנימין קלעצקער היה סוחר כידוע, ובנסעו לרגלי מסחרו היה לו בעל עגלה קבוע שנסע עמו תמיד.

פעם בנסעו באחת מנסיעותיו חישב ר' בנימין שכאשר יגיע אל העיר כבר יעבור זמן תפילה. – חסידי אדמו"ר הזקן היו שומרים על זמן תפילה, דהיינו שהיו מקפידים לעמוד להתפלל בזמן, אף שהאריכו בתפילתם שעות רבות אחר כך. – ולכן התעטף ר' בנימין בטלית ותפילין והתחיל להתפלל בעגלה באריכות כדרכו.

כשהגיעו בסמוך לעיר כבר הגיע ר' בנימין לתפילת שמונה עשרה, ומיד נעמד על העגלה והחל להתפלל, בינתיים הגיעה העגלה אל העיר ונסעה עד האכסניה ובעל העגלה התיר את הסוסים ונשא את החבילות אל האכסניא, אך ר' בנימין לא הרגיש בכל זה והמשיך לעמוד ולהתפלל באריכות.

באותו זמן גמרו אנשי העיר את תפילתם בבית הכסות והלכו לביתם, ובדרך בעברם ליד האכסניא ראו דבר פלא: יהודי עומד על עגלה ומתפלל, והחלו לצחוק ממנו האם אינו יכול לרדת מהעגלה ולהתפלל באכסניא.

בעיר זו היה גר החסיד ר' זלמן זעזמער, וכאשר ראה זאת ר' זלמן עמד אף הוא והתפלל אך הוא הביט על כך בצורה אחרת, הוא התפעל מכך איך שר' בנימין מתפלל בכל חושיו ואינו מרגיש כלל את הנעשה סביבו.

כאשר גמר ר' בנימין את תפילתו ונכנס אל האכסניא, ניגש אליו ר' זלמן ושאל אותו: היכן לומדים להתפלל באופן כזה מבלי להרגיש את הנעשה סביבו?

וישאל אותו ר' בנימין: מה מעשיך?!

ויען ר' זלמן: הנני מלמד.

ויאמר לו ר' בנימין: אשלח אותך לווילנא ושם תהיה מלמד ויסע ר' בנימין עם ר' זלמן לווילנא, ושם נעשה ר' זלמן מלמד אצל החסיד ר' מאיר רפאליס.

בשעה שר' זלמן ישב בחדר אחד ולמד עם תלמידיו, התאספו בחדר השני חסידים וחזרו מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן. ר' זלמן הטה אזנו כמה פעמים להקשיב אל דברי התורה שנאמרו שם, אך החסידים גערו בו ואמרו לו: הלא שכיר יום אתה ומדוע הנך מקשיב אל מה שאנו אומרים כאן!

עד שפעם בעת שחזרו על מאמר של רבינו הזקן לא יכל ר' זלמן להתאפק ולקח את הטלית ותפילין שלו ונכנס אל חדרם ואמר לחסידים: בבקשה מעתה אל תדחו אותי, אינני אז מכאן עד שתאמרו לי מאין לקחתם את דברי התורה הללו?!

כאשר גילו לו החסידים שדברי התורה הם מאמרי חסידות של הרבי המגיד מליאזנא, התחיל ר' זלמן לרוץ החוצה ללכת לליאזנא, ויאחזו בו החסידים, ויאמרו לו עתה תסע עמנו. ובנסעם לליאזנא אמרו אל רבינו הזקן: הבאנו עמנו מתנה טובה!

לבן בבוקר" נדפס בתורה אור¹¹), ובסוף הדרשה ביאר שיש "לבן" דקדושה שהוא לובן העליון שמורה על פשיטות את תיבת "לבן" דקדושה שהוא גוון וצבע פשוט המורה על עצם הדבר, וביאר שיש "לבן" דקדושה שהוא לובן העליון שקאי על עצמותו ומהותו יתברך (כמבואר בארוכה בתורה אור שם).

[על פי נוסח אחר¹² דרש ר' זלמן בפרשת וישלח שיעקב בעבודתו לה' היה מברר בירורים וניצוצי קדושה מגשמיות העולם והיה מעלה אותם לקדושה. וזהו מה שכתוב "וישלח יעקב מלאכים", "מלאכים" הם הניצוצי קדושה שבריר יעקב, ושלח אותם "אל עשו" – זה הקב"ה!].

כשסיים ר' זלמן את הדרשה עוד לפני שהספיק לרדת מהבימה התנפלו עליו תושבי העיר והכוחו מכות יבשות (ללא חבורה מחמת השבת), והחזיקו בו עד שר' חיים מוואלוז'ין יבוא לתפילת המנחה, ויאמר להם מה לעשות עמו.

כשהגיע ר' חיים לתפילת המנחה, סיפרו לו תושבי העיר את תוכן הדרשה שלו אשר כינה את הקב"ה בשם "לבן", שאלו ר' חיים: מדוע דרשת דברי פלסטר לכוונת את הקב"ה בשם "לבן"?

ענה לו ר' זלמן: הלא זהו מאמר רז"ל מפורש!

ר' חיים הרהר במחשבותיו משך זמן, ואח"כ אמר: לפי זכרוני אין מאמר רז"ל כזה לא בתלמוד בבלי לא בתלמוד ירושלמי, לא במדרשים, לא בספרא ספרי ומכילתא, ולא בזוהר, אדרבה תאמרו לי היכן נמצא מאמר רז"ל כזה?!

ענה לו ר' זלמן (בחיך) הלא זהו מאמר רז"ל מפורסם ש"כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה", אם כן הרי גם תיבת "לבן" שנכתב בתורה הוא שמו של הקב"ה!

כששמע זאת ר' חיים ציוה לשחרר את ר' זלמן ולפייסו.

רבנותו של ר' זלמן

רבנותו¹³ הראשונה (כנראה) של ר' זלמן הייתה בעיר זעזמיר שבליטא, עיר זו שוכנת בין הערים ווילנא וקובנא – ועל שמה כינוהו בשם "ר' זלמן זעזמער". מעיר זעזמיר, עבר ר' זלמן לכהן כרב בעיר דענעבורג (דווינסק). בהיותו בדענעבורג סבל ר' זלמן רבות מהמתנגדים שבעיר שציערוהו מאד, ובין השאר שרפו את כתב היחוס של משפחתו שהיו מצאצאיו של בעל ה"שפתי כהן" ולמעלה בקודש, עד שהמתנגדים הלשינו עליו

היה נוהג לבוא לעיר כמו "מגיד", והייתה לו טלית כדרך המגידים (כדי שלא יחשבוהו שהוא מהחסידים) ועולה על הבימה ודורש.

פעם אחת הגיע ר' זלמן לעיר וואלוז'ין מקום מגוריו של הרה"ג ר' חיים מוואלוז'ין. ר' זלמן קיבל מר' חיים רשות לדרוש בשבת פרשת ויצא בבית הכנסת הגדול שבעיר. זמן הדרשה היה בשבת אחר הצהריים לפני תפילת מנחה. בדרשתו דרש ר' זלמן על פרשת ויצא וביאר את הפסוק "וישכם לבן בבוקר" כפי ששמע מרבינו הזקן (במאמר ד"ה "וישכם

מעלה יותר (כפי פירוש האבן עזרא), והיינו להגיע אל למעלה מהשכל ואת זה עצמו להבין בשכל, וכפי שמסיים בפסוק "וראו מי ברא אלה".

– על ידי סיפור זה היה ר' זלמן זעזמער פועל בתוכו התעוררות הלב.

"לבן" שמו של הקב"ה!

ר' זלמן¹⁰ היה נוסע בערים ועיירות שונות להפיץ שם את תורת החסידות (כנ"ל). הוא

לשילטונות והוכרח לברוח משם לעיירה קריסלאווע (כדלקמן).

השברון לב מתפלתו

הרה"ח ר' שמואל לעוויטין היה מספר אודות רבנותו של ר' זלמן: החסיד¹⁴ ר' זלמן זעזמער היה נוהג שכאשר באו אליו לדין תורה והוא עדיין היה באמצע התפילה היה מסמן להם שיחכו עד שיגמור את התפילה, ובינתיים היו בעלי הדין שומעים את תפילתו שהיתה פועלת עליהם שברון לב בבחינת "לב נשבר ונדכא" (שאו כבר יותר קל לפסוק את הדין). ורק כאשר ר' זלמן גמר את תפילתו היה מתפנה לשואלים.

רבי יש לי את כל הכסף!

פעם¹⁴ הגיעו לר' זלמן שני בעלי דין, והנתבע היה "מודה במקצת", אמר לו ר' זלמן שהוא צריך להשבע כפי הדין שמודה במקצת חייב שבועה, הנתבע הסכים מיד להשבע ואמר: אני כבר נשבע!

כשראה ר' זלמן את הלהיטות שלו להשבע אמר לו ר' זלמן: חכה, הדבר אינו פשוט כל כך, קודם צריך ללמוד מה אומרת על כך הגמרא!

ור' זלמן החל ללמוד עמו בהתלהבות את סוגיית הגמרא של "מודה במקצת"¹⁵, וביאר את דברי הגמרא על פי חסידות:

"מפני מה אמרה תורה מודה במקצת

הטענה ישבע?" משום ש"חזקה שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו" – כי האדם הוא מורכב מנשמה וגוף, ושניהם רחוקים זה מזה באין ערוך. ולכן כאשר הם באים יחדיו. נשמה בגוף רוצה הגוף לכפור בכל עניני הנשמה שהם תורה ומצוות, שהאי בכוליה בעי למכפריה ליה, והא דלא כפר ליה **משום דאין אדם מעיז פניו** – היינו שהטעם שאינו כופר בכל עניני הנשמה משום ש"אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו" כי מאחר שהנשמה שבקברו מחיה אותו אין הוא יכול לכפור לגמרי בכל עניני הנשמה. **"והאי דלא אודי אשתמוטי הוא זקא משתמט מיניה, סבר עד דהו לי זוזי ופרענא ליה"** – היינו שהטעם שהגוף אינו מודה לכל עניני הנשמה, הוא משום שהגוף משתמט מלעשות את עבודתו בתורה ומצוות, והוא סבור שהוא יפרע את זה מאוחר יותר. **"ואמר רחמנא רמי שבוט עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה"** – לכן אומרת התורה שצריך להטיל עליו שבועה את השבועה ש"משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע" ואזי הוא יודה לכל עניני הנשמה. לימודו הנלהב של ר' זלמן פעלו מאד על הנתבע עד שכאשר ר' זלמן סיים ללמוד את סוגיית הגמרא מיד זעק הנתבע: רבי, איך

האב די גאנצע געלט! (רבי, יש לי את כל הכסף!)

- 1) בית רבי (בלה"ק) ח"ב יד, ב בהערה.
- 2) ספר השיחות תש"א ע' 34.
- 3) מרשימותיו של הר"א וויינגרארטן "בית משיח" גליון 264 ע' 51 רשימות דברים ח"א ע' רלו.
- 3*) למען ידעו להר"מ שוטטרמאן ע' 267.
- 3** רשימות דברים ח"א ע' רלו.
- 4) מגדל עז ע' תרלז.
- 5) למען ידעו להר"מ שוטטרמאן ע' 268. לקוטי סיפורים ע' שלח.
- 6) שיחת י"א ניסן תשי"ט סה"מ תשי"ט ע' 143.
- 7) ראה גם סה"מ תש"ז ע' 260 לקו"ד ח"ג תקכ"ו, א סה"ש קיץ הש"ת ע' 114 ועוד.
- 8) סה"ש תרצ"א ע' 260. לקוטי דיבורים ח"ד תשמה, א.
- 9) סה"ש תש"א שם ע' 34.
- 10) מפי חסידים ובשינויים בס' הלקח והליבוב ח"ב ע' רג"ד.
- 11) פרשת ויצא דף כג, ד.
- 12) הלקח והליבוב שם.
- 13) בהבא לקמן ראה מבוא לס' זכר יהודה (הוצאת מכון "אהלי שם") ע' 8 הערה 19.

המשך מעמוד 49

"העלאה" כמה דרגות, ובהתאם להם החילוקים בין בתי המקדש, שבראשון (ביחס **לבית השני**) התבטא יותר עניין ההמשכה מלמעלה, ובשני התבטאה בעיקר העלאת המטה].

ענין זה מתאים להבדל בין דרגתם הרוחנית של בני ישראל בזמן בית ראשון ושני:

בבית ראשון היו עם ישראל במדרגת צדיקים, לעומת הבית השני בו היו במדרגת בעלי-תשובה (לאחר התיקון על חורבן בית ראשון). ידוע, כי ההבדל בין עבודת הצדיקים לעבודת הבעלי-תשובה הוא, כי הצדיקים עובדים באופן של מלמעלה למטה: אין להן קשר עם העולם, עם ה"מטה" עצמו, אלא שהם ממשיכים בו אלוקות. אך הבעלי-תשובה מוככים ומעלים את המטה. ובהתאם לכך ענינו של בית ראשון הוא המשכה מלמעלה, ושל הבית השני – העלאה מלמעלה.

בעולם במשך זמן ארוך יותר מן הבית הראשון. אמנם גם הוא לא היה נצחי, שכן גם באופן זה יש חסרון – סוף סוף מאחר והקדושה באה **מצד** ה"מטה", העולם הזה הגשמי, לא יכולה להיות לזה נצחיות, שכן כללות הענין של "עולם" הוא מדידה והגבלה, מקום וזמן מוגדר.

מתי תהיה השלימות הנעלית ביותר? בבית המקדש השלישי שיתקיים לנצח. זאת מאחר ובו יהיו שני העניינים כאחד: העלאה מלמעלה והמשכה מלמעלה. אז תוצר מציאות חדשה הכוללת מעלה ומטה כאחד. מצד אחד, המשכה אכן תהיה קשורה עם המטה, ולאידך לא יהיה אז החסרון של המטה – העובדה שהוא מוגבל – שכן המטה עצמו, "הגבול" עצמו, יהיה עליון, בלי גבול.

[מקורות: לקו"ש: ח"א שמות ב'. ח"ח שיחה לשבועות, חכ"א תרומה א'. ח"ט דברים ג'. יעניין גם בח"ז בחוקותי ב']

זו אף הסיבה לכך שהבית הראשון והשני נחרבו, ודוקא השלישי יהיה בנין נצחי:

בשעה שהשראת הקדושה נעשית רק **באחד** משני אופנים אלו – אזי הדבר איננו נצחי. בבית ראשון, שעיקר ענינו היה מלמעלה למטה – המשכה לא הייתה קשורה ושייכת כל כך למטה עצמו, התחתון נשאר תחתון, אלא שבתוכו האיר אור עליון (בדומה למה שהתבאר בנוגע למתן תורה שלאחריו לא נשארה קדושה בהר סיני, כיון שזו באה מלמעלה ולא מצד המטה). ועל כן שייך בזה הפסק, הקדושה לא פועלת **בתוך** המטה עצמו והוא נשאר (במידה מסוימת) מנותק מהקדושה, ועל כן אין לדבר נצחיות במציאות הגשמית של העולם.

בבית שני לעומת זאת, הרי ענינו אכן היה העלאה מלמעלה למעלה. הקדושה אכן הייתה קשורה ושייכת למטה עצמו, ולכן היה הבית השני שייך לעולם באופן חזק יותר וקיומו